

Valg av valgmenn

– bakgrunnsinformasjon om 1814, Grunnloven og Den norske kirkes medvirkning

Kort historisk riss om bakgrunnen for at vi fikk Riksforsamling på Eidsvoll i 1814

De skandinaviske statene hadde lenge klart å forholde seg nøytrale under Napoleons-krigene, men Danmark-Norge ble satt under press mellom Frankrike og Storbritannia. Danske kong Fredrik 6. gikk imidlertid inn i krigen på Frankrikes side etter britenes angrep på København og «flåteranet» i 1807. Slik ble Frankrikes tap også danskekongens tap.

I perioden 1807-1813 ble den norske kjøpmanns- og embetsmannselite i økende grad kritisk til den københavnske utenrikspolitikken og krevde endringer. Noen krav ble imøtegått. Da Sverige tapte Finland for Russland i 1809, ble imidlertid deres gamle plan om å erobre Norge vekket til live. Dette gjorde Fredrik 6. engstelig og hans forhandlinger mislyktes. Høsten 1813 gikk derfor danskekongen til krig mot Sverige og deres allierte, Russland og Preussen.

Ved fredsavtalen i Kiel 14. januar 1814 måtte Danmark avstå Norge til Sverige. Dermed var «spillet om Norge» i gang, og nordmenn flest følte seg krenket fordi de hadde blitt avstått til en annen konge uten å ha blitt rådspurt først. Kielfreden ga dermed støtet til det norske selvstendighetsopprøret i 1814 ledet an av prins Christian Fredrik. Han hadde overtatt som stattholder i Norge i 1813. I hans mandat lå det at han skulle yte motstand mot svenskens forsøk på å vinne Norge. Christian Fredrik skrev derfor en rekke brev til europeiske statsoverhoder med informasjon om at han gjorde krav på Norge og dro på reise oppover Gudbrandsdalen, over Dovre til Trondheim for å piske opp stemningen blant folket. Særlig i Trondheim møtte han tilløp til opprørsstemning som var skapt uavhengig av ham. Dette gjorde ham urolig. Tilbake på Eidsvoll valgte han derfor å søke råd hos en engere krets nordmenn (embetsmenn, militære og forretningsmenn) – det såkalte Notabelmøtet 16. februar 1814.

Hvorfor skal Den norske kirke delta i Grunnlovsjubileet 2014?

Tre dager etter Notabelmøtet – 19. februar – sender Christian Fredrik et rundskriv til alle landets biskoper. Rundskrivet inneholder en erklæring om at alle landets menigheter skulle samles i kirkene for å få høre følgende:

- Fredrik 6. hadde avstått Norge til Sverige
- Christian Fredrik har overtatt styret av landet
- Folket må slutte opp om prinsen for å berge sin frihet (avlegge folkeed)

Slik ble Den norske kirke representert ved presteskapet sentrale aktører etter Kielfreden for Christian Fredrik ville at den norske befolkningen skulle delta i valg av representanter til Riksforsamling på Eidsvoll. I tillegg til disse representantene finner vi flere biskoper blant andre viktige personer i 1814.

Rammen rundt samlingene i kirkene skulle være en særskilt bededagsgudstjeneste (les: forbønnsgudstjeneste) hvor prestene skulle holde en kraftig innledningstale før edsavleggelsen. Kirkene på Østlandet avholdt naturlig nok bededagsgudstjeneste og avla folkeeden først. Resten av landet fulgte på etter hvert som rundskrivet kom frem. Fordi dette måtte skje fort, fikk Nord-Norge ikke tid til å sende sine representanter til Eidsvoll. Valg ble imidlertid holdt også her.

Etter at folkeeden var avlagt, fulgte valg av valgmenn. Disse valgmennene skulle velge representantene som skulle møtes på Eidsvoll 10. april. Ved hvert av valgene skulle det utformes en fullmakt til de valgte representantene, stilet til prinsen selv. Fullmaktene, som var skrevet av menighetens prest, måtte de ta med seg for overrekkelse ved Riksforsamlingen på Eidsvoll. Fra Christian Fredriks ståsted var folkeeden et klokt trekk av to grunner: prinsen bandt folket og de valgte representantene til den kommende riksforsamlingen var bundet til selvstendighetspolitikken.

10. april – 20. mai 1814 var Riksforsamlingen samlet på Eidsvoll. Grunnloven ble skrevet og endelig vedtatt 4.-11. mai. 17. mai valgte forsamlingen en konge til den selverklærte norske staten. Christian Fredrik ble enstemmig valgt, og 19. mai mottok han kronen. Dagen etter – 20. mai – ble Riksforsamlingen oppløst.

For mer historiske informasjon om dette, se *1814 og Grunnloven* på www.eidsvoll1814.no